

STÁTNÍ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA
NAVAZUJÍCÍ MAGISTERSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM
BEZPEČNOST SPOLEČNOSTI

Specializace **OCHRANA OBYVATELSTVA**

AKADEMICKÝ ROK 2020-2021

2. ROČNÍK PREZENČNÍ FORMA STUDIA

Povinné předměty SZZ:

- Ochrana obyvatelstva a kritické infrastruktury
- Geopolitika, bezpečnost státu a jeho bezpečnostní politika

Volitelné předměty SZZ:

- Detekce, dekontaminace a sanace

Tematické okruhy otázek ke SZZ:

Předmět: OCHRANA OBYVATELSTVA A KRITICKÉ INFRASTRUKTURY

1. **Charakteristika ochrany obyvatelstva a civilní ochrany.** Jejich význam, cíle a místo v bezpečnosti státu a jeho občanů. Základní pojmy a definice, právní ukotvení.
2. **Stručná historie vzniku a současnost civilní ochrany.** Vznik a vývoj v České republice a ve světě, příčiny vzniku, jednotlivé etapy, současný stav v EU a ČR, její právní úprava Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly, základní úkoly a principy civilní ochrany.
3. **Pojetí ochrany obyvatelstva ve strategii NATO a EU.** Civilní nouzové plánování a jeho orgány v NATO, pojetí ochrany obyvatelstva v EU - orgány, legislativa, principy, zásady humanitární pomoci.
4. **Cíle ochrany obyvatelstva a její úkoly.** Charakteristika varování a tísňového informování obyvatelstva, vyzoomění, ukrytí obyvatelstva, úkryty CO, ochranné stavby a výběr improvizovaných úkrytů, evakuace obyvatelstva, nouzové přežití obyvatelstva.
5. **Koncepce ochrany obyvatelstva do r. 2020 s výhledem do r. 2030.** Analýza současného stavu. Strategické cíle a priority ochrany obyvatelstva do roku 2030. Koncepce rozvoje významných oblastí s důrazem na výchovu, vzdělávání, vědu, výzkum a inovace. Veřejná správa, podnikající právnické a fyzické osoby, občané v předmětné oblasti.
6. **Plánování, příprava a prevence v ochraně obyvatelstva.** Civilní nouzové plánování. Stát a občan v požární ochraně, ochrana veřejného zdraví, epidemie, epizootie.
7. **Rozbor mimořádných událostí přírodního charakteru.** Příčiny a následky živelních pohrom - mimořádná událost (definice), dělení - přírodní a antropogenní, povodně přirozené, povodně zvláštní, sesuvy půdy, laviny, atmosférické poruchy, vítr, vichřice a orkán, Beaufortova stupnice. Sněhová kalamita. Zemětřesení - charakteristika a základní pojmy, Richterova stupnice.
8. **Ochrana obyvatelstva před povodněmi.** Ochrana obyvatelstva před povodněmi včetně zvláštních povodní – zákon o vodách, ochrana před přirozenými povodněmi, ochrana před zvláštními povodněmi, příčiny vzniku povodní, stupně povodňové aktivity. Ochrana obyvatelstva při přirozené a zvláštní povodni. Prevence. Bezprostřední ochrana.
9. **Antropogenní mimořádné události a jejich rozbor.** Technické a technologické havárie. Doprava, průmysl, havárie s únikem nebezpečných látek, činnost orgánů krizového řízení, zásady

chování obyvatelstva. Mimořádné události v souvislosti s únikem radioaktivních látek. Prevence a právní ukotvení.

- 10. Ochrana obyvatelstva v okolí jaderně energetických zařízení, ochrana proti ZHN a průmyslovým škodlivinám.**
- 11. Pracoviště s uzavřenými zářiči, nežádoucí ozáření osob, pracoviště s otevřenými zářiči.** Havárie v jaderném energetickém zařízení s únikem radioaktivních látek - nezbytná doporučení. Tři stupně závažnosti radiačních nehod. Mezinárodní stupnice pro hodnocení radiačních událostí INES. Hlubková ochrana. Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Kompetence, legislativa.
- 12. Principy, zásady a prostředky detekce, identifikace škodlivin, individuální a kolektivní ochrana, dekontaminace.** Ochrana obyvatelstva v případě chemických havárií - chování osob při úniku nebezpečných chemických látek a směsí.
- 13. Charakteristika kritické infrastruktury a evropské kritické infrastruktury.** Jejich význam, cíle a místo v evropské bezpečnostní politice. Základní pojmy a definice.
- 14. Národní a mezinárodní pojetí kritické infrastruktury.** Určování a označování evropských kritických infrastruktur a posouzení potřeby zvýšit jejich ochranu. Výstražná informační síť kritické infrastruktury. Evropský program ochrany kritické infrastruktury.
- 15. Charakteristika oblastí, prvků a subjektů kritické infrastruktury.** Principy a cíle Komplexní strategie České republiky k řešení problematiky kritické infrastruktury.
- 16. Základní úkoly a východiska pro řešení problematiky kritické infrastruktury.** Bezpečnostní prostředí. Klíčoví účastníci procesu v oblasti kritické infrastruktury. Odolnost kritické infrastruktury.
- 17. Průřezová a odvětvová kritéria určená nařízením vlády č. 432/2010 Sb. o kritériích pro určení prvku kritické infrastruktury.**
- 18. Hodnocení odolnosti prvků kritické infrastruktury.** Odvětví energetiky a dopravy pro stanovení objektů evropské kritické infrastruktury.

LITERATURA:

Základní:

KRATOCHVÍLOVÁ, D. *Ochrana obyvatelstva*. Ostrava, 2013. ISBN 978-80-7385-134-7.

VIČAR, D., VIČAR, R. *Vybrané aspekty práva bezpečnosti a obrany České republiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013, 103 s. ISBN 978-80-7454-279-4.

Směrnice rady 2008/114/ES o určování a označování evropských kritických infrastruktur a o posouzení potřeby zvýšit jejich ochranu (2008).

Usnesení vlády ČR č. 934/2011 Sb., určení prvků KI.

Usnesení vlády ČR č. 390/2015, 2. aktualizace Seznamů prvků KI.

Kolektiv autorů: *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha, MV GŘ HZS ČR, 2013, 75 s. ISBN 978-80-86466-50-7.

Doporučená:

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Komplexní strategie ČR k řešení problematiky kritické infrastruktury (2010)

<https://www.databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/komplexni-strategie-cr-k-reseni-problematiky-kriticke-infrastruktury-2010?typ=tematicky&v=1a2c6bed6f889a9bb7f76101e8ed8879>

<https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/ochrana-kriticke-infrastruktury-ochrana-kriticke-infrastruktury.aspx>

Kolektiv autorů. *Ochrana obyvatelstva a krizové řízení*, Praha: MV GŘ HZS ČR, 2015, 329 s. ISBN 978-80-86466-62-0.

Kolektiv autorů: *Zpráva o stavu ochrany obyvatelstva v České republice 2018, 88 stran*, MV GŘ HZS ČR, Praha, 2018. (nemá ISBN).

Předmět: GEOPOLITIKA, BEZPEČNOST STÁTU A JEHO BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA

1. **Politická geografie a vymezení geopolitiky.** Geopolitika jako vědní disciplína, všeobecně přijímaná definice.
2. **Geopolitické teorie, koncepce a jejich představitelé.**
 - A) Německá a anglosaská geopolitická škola,
 - B) Euroasijská geopolitická škola, atlantický mondialismus.
3. **Hierarchizace a specifikace geopolitiky** (globální, integrační, kulturní, regionální, trhů ...) – globální, reprezentovaná aktéry jako je OSN (systém kolektivní bezpečnosti), KBSE - OBSE, MMF.
4. **Geopolitika II. světové války.** Protifašistická koalice od Atlantické charty přes Casablanku, Teherán, Jaltu až k Postupimi. Výsledky II. světové války, poválečné uspořádání světa.
5. **Geopolitika studené války, příčiny a základní etapy.** Bipolární svět a Československo.
6. **Trumanova doktrína zadržování komunismu, Marshallův plán, (Churchillův projev ve Fultonu). Formování sovětského mocenského bloku a Atlantické aliance.**
7. **Jaderné zbraně a strategie hromadné odvety, pružné reakce, vzájemného zničení a strategická obranná iniciativa.** Odzbrojovací procesy a tendence směřující k omezení hrozby globálního raketo-jaderného konfliktu.
8. **„Horké krize“ studené války v souvislostech globálního světového vývoje.**
 - A) Německá otázka a první berlínská krize. Korejská válka 1950 – 1953, Korejský poloostrov v současnosti,
 - B) Maďarské povstání a sovětská intervence 1956, Suezská krize,
 - C) Karibská krize 1962, druhá berlínská krize 1958 – 1962,
 - D) Válka ve Vietnamu 1959 – 1975,
 - E) Šestidenní válka 1967, Junkipurská válka 1973,
 - F) Československo 1968, Brežněvova doktrína omezené suverenity,
 - G) Válka v Afghánistánu.
9. **Pád berlínské zdi a kolaps sovětského impéria.**
10. **Základní geopolitické aspekty světového vývoje v poslední dekádě 20. století.** Změny globálního geopolitického systému, úsilí o nové mocensko – prostorové uspořádání světa s vyústěním v realitách třetího tisíciletí. („Jedenácté září změnilo svět“, terorismus, Afghánistán, Irák, Libye, Sýrie, Islámský svět, Jemen, Ukrajina, imigrace.)
11. **Aktuální geostrategické koncepce USA, Ruska a Číny.**
12. **Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990 – 1999, vstup ČR do NATO.**
13. **Nová studená válka? Třetí světová válka? Hybridní válka?**
14. **Bezpečnostní systém ČR a jeho propojení s mezinárodním bezpečnostním systémem.**
15. **Aktuální otázky bezpečnosti ČR ve světle geopolitických trendů, vývoje vnějšího bezpečnostního prostředí.**

LITERATURA:

Základní:

KREJČÍ, O. *Geopolitika střeoevropského prostoru*. Professional Publishing, 2016. ISBN 978-80-7431-161-1.

TOMEŠ, J. *Geopolitika – nástroj a proces politické organizace prostoru*. In: https://www.researchgate.net/publication/237644641_Jiri_Tomes_Motto_Geopolitika_je_mrtva_a_t_zije_geopolitika.
VOLNER, Š. *Geopolitika, Klasická, Nová, EU geopolitický aktér 21. Storočia*. IRIS 2012. ISBN 978-80-89256-75-4.

Doporučená:

DURMAN, K. *Popely ještě žhavé I. Válka a nukleární mír*. Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0697-6.

EICHLER, J. *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1956-9.

FRIEDMAN, G. *Příštích sto let*. Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-287-8.

HOBSBAWM, E. *Věk extrémů, krátké 20. Století 1914 – 1991*. Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0302-1

KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Ekopress, s.r.o. 2014. ISBN 978-80-87865-07-1.

NÁLEVKA, V. *Studená válka*. Triton, 2003. ISBN 80-7254-327-x.

V rámci výuky předmětu budou studenti informováni o dalších studijních materiálech normativní povahy, aktuálních monografiích, studiích, statích a člancích, koncepčních a strategických dokumentech.

Předmět: DETEKCE, DEKONTAMINACE A SANACE

- 1. Potenciální zdroje a způsoby kontaminace složek životního prostředí, definice, základní pojmy.** Historie použití ZHN jako východisko pro formulování koncepce CBRN ochrany.
- 2. Zdroje kontaminace bojovými chemickými látkami, nebezpečnými průmyslovými škodlivinami, bakteriologickými (biologickými) prostředky a toxiny.**
- 3. Zdroje radioaktivní kontaminace, jaderné zbraně, radiologické prostředky, havárie JEZ.**
- 4. Principy a metody detekce a identifikace kontaminace složek životního prostředí.** Detekce, identifikace, radiační, chemický a biologický průzkum, dozimetrická a chemická kontrola, polní analýza, monitorování radiační a chemické situace. Požadavky na systémy detekce. Stav oboru detekce a identifikace ve vyspělých zemích světa.
- 5. Metody a technické prostředky pro detekci a identifikace chemické kontaminace.** Přístroje chemického průzkumu a kontroly. Sensorický způsob zjišťování toxických látek, Jednoduché prostředky, chemické průkazníky, automatické detektory a signalizátory.
- 6. Prostředky laboratorní kontroly vzorků** – přenosné, mobilní, stacionární, laboratorní metody analýzy, zásady laboratorní kontroly vzorků.
- 7. Zásady odběru vzorků kontaminovaných nebezpečnými látkami, ukládání a transport vzorků, soupravy pro odběr vzorků.**
- 8. Metody a technické prostředky pro zjišťování a sledování ionizujícího záření a radioaktivní kontaminace.** Přístroje radiačního průzkumu a kontroly. Stav oboru detekce a identifikace ionizujícího záření ve vyspělých zemích světa.
- 9. Organizace průzkumu a dlouhodobého monitorování životního prostředí z hlediska jeho kontaminace.** Vozidla radiačního, chemického a biologického průzkumu. Celostátní radiační monitorovací síť.
- 10. Meteorologická situace, význam, meteorologické prvky podílející se na šíření nebezpečných látek vzduchem, stavy vertikální stability atmosféry, prostředky pro zjišťování meteorologické situace.**
- 11. Dekontaminace složek životního prostředí.** Definice, základní pojmy, rozdělení, faktory ovlivňující dekontaminační proces, požadavky na provádění dekontaminace.
- 12. Technologie, metody, postupy a způsoby dekontaminace, zásady provádění, používané dekontaminační látky, směsi a roztoky v AČR a HZS.**
- 13. Dekontaminace objektů, techniky a materiálu, používané prostředky, postupy a způsoby u AČR a HZS.**
- 14. Dekontaminace osob, používané prostředky, postupy a způsoby u AČR a HZS.**
- 15. Organizace dekontaminace po použití ZHN v AČR a u HZS.**
- 16. Směry možného rozvoje oboru dekontaminace, stav oboru dekontaminace ve vyspělých zemích světa.**
- 17. Definice a charakteristika asanačních technologií.**
- 18. Nejpoužívanější asanační technologie** – venting, venting – in situ, venting – ex situ, air-sparging, sanační čerpání, biodegradace aj.
- 19. Organizace dekontaminace a asanace při závažných ekologických haváriích.**
- 20. Průběh asanačních dekontaminačních a asanačních opatření po ekologické a průmyslové havárii.**

LITERATURA:

Základní:

MATOUŠEK, J., URBAN, I., LINHART, P. *CBRN- detekce a dekontaminace, fyzická ochrana, dekontaminace*. Ostrava: SPBI, 2008. ISBN 978-80-7385-047-7.

SOBOTÍNSKÝ, J., BRÁDKA, S. *Ochrana osob při chemickém a biologickém nebezpečí*. Ostrava: SPBI, 2006. ISBN 80-86634-93-0.

KOLÍNSKÝ, P., HEJDOVÁ, J. *Dekontaminace v požární ochraně*. Ostrava: SPBI, 2003. ISBN 80-86634-31-0.

Doporučená:

ŠAFARÍK, Z., MAŠEK I., VIČAR, D. *Využití zkušeností ze závažných havárií ke vzdělávání obyvatelstva a výuce studentů v oblasti chemie*. 66. sjezd chemických společností. 7. - 10. září 2014. Ostrava. Sborník. Chemické listy: CHLSAC 108 (8) 729 – 828 (2014). 2014, s. 799 – 800, databáze Scopus. ISSN 0009-2770.

VIČAR, D., ŽUJA, P. *Tendence rozvoje dekontaminace v Armádě České republiky*. Časopis 112, 2/2007. Praha: GŘHZS, 2007, s. 22 – 23.

VIČAR, D., SKALIČAN, Z. *Possible methods of decontamination*. In *Sborník z konference s mezinárodní účastí „Nové trendy v dekontaminaci nebezpečných chemických látek*. Ružomberok: Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, 2007, 11 s.

VIČAR, D., ŽUJA, P. *Historie, současnost a vize hromadné dekontaminace osob*. In *Sborník II. ročníku mezinárodní konference DEKONTAM 2007*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 2007, s. 241-253. ISBN 978-80-7385-003-6

ŽUJA, P., VIČAR, D., SKALIČAN, Z. *Výzbroj chemického vojska. Díl II. Zařízení a technika dekontaminace výzbroje, techniky, materiálu a osob*. ISBN 978-80-7231-269-6. Brno, UO, 2007, 145 s.

VIČAR, D., ŽUJA, P. *Automobil chemický rozstříkovací ACHR-90*. Vyškov: VVŠ PV, 1995. 158 s.

VIČAR, D., ŽUJA, P. *Možnosti použití sil a prostředků dekontaminace AČR ve prospěch civilního obyvatelstva*. In *Sborník z konference „Instituce a zařízení regionu v systému ochrany obyvatelstva“ dne 7. listopadu 2006*. ISBN 80-7231-175-1 UO. Brno: 2006, s. 219 – 224.